SORJ CHALANDON

můj zrádce

argo

argo

Ukázka knihy z internetového knihkupectví www.kosmas.cz

SORJ CHALANDON

MŮJ ZRÁDCE

argo

Pro Aude

Czech edition © Argo, 2016
© Éditions Grasset & Fasquelle, 2008
Translation © Danuše Navrátilová, 2016
ISBN 978-80-257-1597-0 (váz.)
ISBN 978-80-257-1835-3 (e-kniha)

„Stojím na prahu dalšího otřásajícího se světa.
Kéž se Bůh smiluje nad mou duší.“

Bobby Sands,
irský vlastenec, březen 1981, první den hladovky

Tyrone Meehan

Když jsem svého zrádce potkal poprvé, naučil mě čůrat. Stalo se to v Belfastu, v klubu *U Thomase Ashe*, vyhrazeného bývalým republikánským vězňům. Seděl jsem u dveří, vedle mohutného krbu, u stolu zarovnaného prázdnými sklenicemi a vyschlými lahvemi. Šlo o oblíbené místo Jima O'Learyho a jeho ženy Cathy. Poskytli mi přístřeší pokaždé, když jsem přijel do Severního Irska. Jim O'Leary byl můj přítel. Zavřeli ho za převoz zbraní. Povoláním byl truhlář, jenže katolík. Tudíž nezaměstnaný, tak jako jeho žena. A nezaměstnaný zůstal až do konce.

Svého zrádce jsem potkal poprvé v ten sobotní večer, 9. dubna 1977, ve společnosti Cathy a Jima O'Learových. Jim se vracel od výčepu. V obrovských rukou svíral tři pinty piva. Piva hořkého, černého, hutného jako zimní pokrm, s nasládlou okrovou pěnou, po níž se zvedá žaludek. Položil sklenice přede mě. Vtipkoval s mužem, jenž stál u vedlejšího stolu. *U Thomase Ashe* znal Jim všechny štamgasty. Hromadu lidí, kteří žili na pomezí svobody a nesvobody, kteří měli svoje místa

u pivních stolů i svoje zvyky za ostnatým drátem. V ten předvečer Velikonoční neděle jsem začal pít už vprostřed odpoledne. Tu sklenku, tam sklenku, krátil jsem si čas, než si Jim splní úkoly. Vzal mě s sebou do *Rock Baru*, do *Busy Bee* i jinam, chráněný uliční hlídkou. Zacházka přes tuhle slepou uličku, schůzka v tomto parku, stisk ruky s otcem Mullanem, tři gaelská slova sdělená šeptem jistému kolemjdoucímu, předání vzkazu, pikle mezi dveřmi. Všude jsem Jima sledoval. Nezasvětil mě do žádného tajemství, s ničím se mi nesvěřil. Téměř jsem se nedíval. Nikdy jsem nekladl otázky. Byl jsem jen pyšný na to, že ho provázím neklidnými ulicemi, kde ho zdraví tolik lidí. Byl jsem pyšný, že mě zaznamenávají po jeho boku. Vrývali si do paměti mou tvář a mé křestní jméno, Antoine.

Noc začínala. Pivo se objednávalo pořád, bez přestání. Pálily mě oči z jejich cigaret. Opil jsem se. Cinkání pint. Jimův smích a všechen smích kolem. Řízné halasení, vřava vrážející ve vlnách do stolů. Cathyin pohled, když hledala vlastní odraz v pozvednuté sklenici. A ta hudba.

„Buřičská píseň," houkl mi Jim do ucha.

Otočil jsem hlavu k jevišti.

O, then tell me, Shawn O'Farrell, where the gath'rin is to be?

Vzpomínám si, že jsem zavřel oči. Jednu sklenici jsem měl v ruce, další dvě, ještě plné, na politém stole.

Ukázka knihy z internetového knihkupectví www.kosmas.cz

Muzikanti opěvovali válku.

Při prvních pobytech v Irsku jsem zdejší jazyk neovládal. Ať to byl drsný a tvrdý venkovský přízvuk z hrabství Kerry, nebo šišlavý přízvuk z Donegalu, nerozuměl jsem vůbec ničemu. Vpouštěl jsem anglická slova na průzkum své školácké paměti. Tu a tam jsem pochytil větu, zvuk, nic moc. Muzikanti opěvovali válku. Buřičská píseň, řekl Jim.

Ale o čem vyprávěla? Nevěděl jsem. Všechno mi unikalo. A tak jsem jen naslouchal bolestiplným houslím a vzlykajícím tónům. Dlouho jsem z irských vět vnímal jen jejich souzvuk, barvu, dopad na spolustolovníky. Později, mnohem později, když už jsem ty žalozpěvy vyslechl mnohokrát, opakovaně, jsem jejich smysl pochopil. Jedny oplakávají Velký hladomor, jiné vzdávají hold povstání z roku 1916, další vyprávějí o válce za nezávislost či o utrpení hladovkářů. Ale při prvních pobytech v Irsku jsem se jen dával unášet vážností ostatních. Tichounce jsem je pozoroval. Sledoval jsem očima zvednutou ženskou ruku nebo muže, jenž stál pod jevištěm a salutoval písni jako starý vysloužilý voják. Pokyvoval jsem hlavou jako ostatní, napřahoval jsem pěst jako ostatní, smál jsem se, když se všichni smáli, a když všichni vstali, vstal jsem taky. Často se stávalo, že v přestávce mezi melodiemi k nám od mikrofonu promluvil zpěvák. Krátce, jako by jen pozdravil. Pár slov, příjmení, jemuž jsem rozuměl, protože je vyslovil s úctou. Pak ukázal

prstem na stůl v zadní části sálu. Načež vstal jakýsi muž, usměvavý a zároveň plachý, a všichni přítomní se postavili a nadšeně mu tleskali.

„Odseděl si třináct let. Propustili ho dnes ráno," vysvětlil mi Jim.

Anebo zpěvák ukázal na manželku nějakého vězně, a dostalo se jí vřelého přivítání, protože přijela z jiného města. Nebo na matku vojáka IRA, jenž padl při operaci, a sál uctil jeho památku. Případně na amerického turistu s irskými kořeny, navlečeného do nového copánkového svetru z bílé vlny, a turista se z tolika poct zapotácel.

Důvěrně známou se mi okamžitě stala jen jediná věc: irská národní hymna. *Soldier Song* byl mým prvním orientačním bodem. Někdy ho hráli na začátku večera, ve chvíli, kdy lidé, dosud v zajetí starostí uplynulého dne, pokládají sklenice na stoly nehlučně. Jindy ho orchestr zanotoval na samém konci večera, aby oznámil, že se bude zavírat, těsně před tím, než zhasla světla, aby chvíli poté tím nejsurovějším možným způsobem ozářila sběrače sklenic, kteří hlasitě pokřikovali, že je čas jít domů. Čas hymny jsem si okamžitě zamiloval. Tu jednotu, ten obřad sounáležitosti, kdy Irsko povolává své syny a dcery, aby se sešikovali pod vlajkou. Jim už mi nemusel vysvětlovat, že se bude hrát hymna. Poznal jsem to dřív, než se rozezněly její první tóny. Podle ticha, jež se rozhostilo po písních, podle toho, jak si hudebníci vyměňovali místa na jevišti, podle slavnostního šumu,

jenž předcházel jejímu začátku. A tam, uprostřed všech, vestoje jako oni, s poraněným pohledem jako oni, s křídově bílou tváří jako oni, se zplihlými vlasy jako oni, s křehkým dechem jako oni, jsem se cítil jako Ir.

*

V tu sobotu 9. dubna 1977 jsem přijel ráno, jako obvykle na pár dní. Opustil jsem Francii, Paříž, Evropskou čtvrť, svoji malou dílnu, vůni dřeva a laku, všechnu tu pochmurnou šeď, abych se sem vrátil a oddával se snům.

„Tady jsi doma," řekl mi jednou Jim.

Nebyla to ještě pravda, ještě ne tak docela. Jezdil jsem do Severního Irska pravidelně teprve dva roky a nechoval jsem se jako místní. Vzbuzoval jsem úsměvy. Dveře do hospody jsem tlačil od sebe, místo abych je tahal k sobě, než jsem přešel přes ulici, díval jsem se vlevo, pivo jsem si objednával, až když jsem vypil to předchozí. Ale co na tom. Teď jsem byl opět mezi nimi. Byl jsem ten Francouz u stolu Jimyho a Cathy. Byl jsem tu, protože jsem tu byl, protože to bylo normální, protože teď mě lidé na ulici zdravili, protože auta ve zdejší čtvrti na mě troubila, protože jsem sem jezdil a nic jsem nechtěl, nic jsem nevyžadoval, nic jsem nevysvětloval a nic jsem si nebral. Falls Road, Divis Flats, Whiterock, Ballymurphy, Short Strand, Springfield, Ardoyne, Market, Andytown – ve všech těchto zoufale chudých,

ošklivě krásných čtvrtích plných násilí, jež nahání strach novinám, mi Belfast šeptal, že jsem tu tak trochu doma. Nebyl jsem jediný cizinec ve zdejších ulicích. Všude se potulovali novináři a militantní zastánci irské věci, Němci, Angličané, Holanďané, hlasitě mluvící Francouzi a Američané rozechvělí svými předky do morku kostí. Motali se kolem těchto republikánských bojišť, aniž na ně mohli doopravdy vkročit. Když vešli do nějaké hospody, rozhovory skonaly. Bez zlomyslnosti, bez útočnosti, bez čehokoli. Prostě skonaly, to je vše. Zašly na podezíravost a na zvyk. Ale když jsem do hospody vstoupil já a usedl jsem k Jimovu stolu, hlasy myslely na něco jiného. Byl jsem ten houslař z Paříže, ten nemluva, ten, co sem jezdí sdílet čas.

Svého zrádce jsem potkal poprvé v ten den, v tom klubu, v předvečer Velikonoční neděle. Stál jsem, ruce sevřené v pěst spuštěné podél těla, protože muzikanti hráli moji hymnu. Točila se mi hlava. Se zavřenýma očima jsem tonul ve vůni rašeliny. Všemi póry jsem vstřebával *Píseň vojáka*. Po posledním tónu sál zatleskal. Ne aby ocenil hudebníky, ale aby jim poděkoval. Cítil jsem se dobře. Znovu jsem se svalil ke stolu vedle dveří. Jim zůstal stát. Oblékal si kabát a nedokázal se trefit do rukávů. Cathy si špitala s jakousi ženou, která ke mně byla otočená zády. Chtělo se mi čůrat. Na záchodech, umístěných v suterénu za barovým skladem a hromadami sudů, budovalo nový život zhruba

deset mužů. Byly tam ruce na ramenou, zvučné hlasy, lámané přísahy, těkavé pohledy, poklopce rozepnuté daleko od zinkového koryta. Byla tam spolehlivost, drsnost, smích, hlasy ochraptělé od cigaret, zjizvené tváře, vlasy slepené kouřem, unavené pohledy. A byl jsem tam já, čůral jsem, čelo opřené o glazuru, zakrýval jsem se rukama, moč zurčela.

„Pozor na boty, synku," usmál se můj zrádce.

Podíval jsem se na něho. Šmolkově modré oči, obočí v chomáčích, šedivé vlasy nad ušima rozcuchané. Nebyl oholený. Strniště na povadlé kůži, stříbřité v neonovém světle. Stál vedle mě. Čůral jako já. Dohořívající cigareta v koutku úst, jedno oko téměř zavřené. Čůral jako já, ale z větší dálky, tak nějak zvláštně, téměř elegantně. A opravdu byl elegantní. Menší muž v hnědém tvídovém saku protkávaném okrovou a zelenou nití, v drobně kostkované košili a s tmavou vlněnou kravatou. Nesundal si kšiltovku. Hnědou kšiltovku s keprovou vazbou od Shandona, z čisté vlny, sežmoulanou odvěkým nošením. Později, o mnoho let později jsme on a já společně zajeli do Donegalu v Irské republice, až za ústí řeky Foyle, jen proto, abychom mi koupili tutéž kšiltovku.

„Chceš, abych ti to ukázal?"

Měl jsem ještě plnou hlavy hymny, nedopitých piv, Jima a Cathy, kteří na mě čekali. Všech těch zvuků z místnosti za sálem, cinkajících opilostí. Já byl taky namol.

„Chceš, abych ti to ukázal?“ zeptal se znovu můj zrádce.

„Ukázal co?“

„Jak se čůrá.“

A já řekl ano.

Stál jsem čelem k pisoáru, což byl dlouhý žlab připevněný ke zdi. Můj zrádce mi položil ruku na rameno a zlehka mě odtáhl dozadu. Pořád jsem čůral. Visel mi z kalhot. Nestihl jsem si ho zastrčit. Smál se. Nikoli zlomyslně. Jen ho pobavily moje rozpaky. Zeptal se mě, z čeho mám k čertu strach. Že někdo uvidí můj klacek? Tady? Na tomhle výsostně mužském místě? V tomhle výčepu vězňů? Ale no tak! Usmál se a ukázal na moje boty. Stál jsem tak blízko u zdi, tolik jsem se na ni lepil, tolik jsem se snažil, až moč stříkala na bílé kachličky, odrážela se na moje polobotky a stékala z nich trapnými klikatými potůčky.

„Nedělá se to takhle,“ řekl mi.

Postavil se čelem k pisoáru, couvl o tři kroky a levou dlaní se opřel o zeď.

„Ale takhle.“

Držel rovnováhu. Rozkročené nohy, jednu ruku nad hlavou s dlaní na kachličkách, druhou řídil proud. Prohýbal se jako most, stál tam jako opěrný oblouk nad korytem. Podíval se na mě. Řekl, že to je celé. Tak se to dělá. Jakmile se tělo ocitne v této poloze, dostatečně daleko od společného žlábku, může si muž ulevit. Stál jsem pořád opodál s pomočenými botami.

Ukázka knihy z internetového knihkupectví www.kosmas.cz

Čůral dlouho.

Všiml jsem si ho už zkraje večera. Seděl u velkého stolu poblíž jeviště. Jen s muži, které všichni zdravili. Zaznamenal jsem ho, protože se na mě díval. Mluvil a díval se na mě. Smál se a díval se na mě. Pozvedal sklenici a díval se na mě. Při hymně vstal. Když jsem otevřel oči po jejím posledním tónu, nasazoval si na hlavu kšiltovku. A teď je tady a čůrá. Ukazuje mi, jak se to dělá. Natažená paže, tělo v rovnováze, a nic už nikam nestříká.

„Francouz?"

Podíval jsem se na svého zrádce. Poklopec jsem měl pořád rozepnutý. Ukázal na něj bradou. Vyšli jsme společně, vrátili jsme se do sálu osvětleného přemírou bělosti.

„Francouze poznáme na první pohled. Při mluvení kroutí horním rtem," řekl můj zrádce.

Usmál jsem se nazdařbůh.

„Kde žiješ?"

„V Paříži."

„Máš nějakou práci?"

„Jsem houslař."

Kosý pohled mého zrádce.

„Violence maker?"

„Violin maker."

„Aha! Houslař? Tak mladý?"

„Je mi dvaatřicet."

Pokyvoval hlavou a zapínal si sako. Všude kolem se od stolů ztěžka zvedali muži i ženy. Jakási dívka spadla